CZU: 821.135.1(478).09
ORCID: 0000-0002-4903-4477

Nina CORCINSCHI
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chișinău)

ROMANUL BASARABEAN. POETICI ALE RESENTIMENTULUI (I)

The Bessarabian novel. Poetics of resentment (I)

Abstract: This text is excerpted from a study of unloved children from the literature written in Bessarabia.How do these children not loved by their parents grow up? What are the consequences in adulthood? How does their spiritual behaviour evolve when theu are adults? The first „case of study” is the novel „The summer when my mother’s eyes were green” by Tatiana Țîbuleac. The novel’s impact is due to the force with which the author artistically transfigured the great, almost improbable, human dramas, in which the clear distinctions between lucidity and madness, tenderness and hatred, vulnerability and strength disappear, in which the sublime is intertwined with the tragic, the suffering with the joy, the life with the death. This novel, through a polychrome amalgam of human feelings’ registers, skilfully orchestrated stylistically and with a well-structured narrative thread, releases through all pores the *verisimilitude*.

Keywords: death, suffering, cancer, forgiveness, love, hate, mother, green eyes.

Rezumat: Textul dat e un fragment dintr-un studiu despre *copiii neiubiți* din literatura scrisă în Basarabia. Cum cresc acești copii neiubiți de părinți, care e prețul plătit la maturitate, cum evoluează conduita lor spirituală la maturitate?. Primul „studiu de caz” e romanul *Vara în care mama a avut ochii verzi* de Tatiana Țîbuleac. Impactul romanului se datorează forței cu care autoarea a transfigurat artistic dramele mari, aproape neverosimile, ale umanului, în care dispar distincțiile clare între luciditate și nebunie, tandrețe și ură, vulnerabilitate și forță. În care funcționează un mecanism fin de întretățiere a sublimului cu tragicul, a suferinței cu bucuria, a vieții cu moartea. Și tot acest amalgam policrom de registre ale trăirilor umane, bine orchestrat stilistic, temeinic vertebrat narativ degajă prin toți porii *verosimilitatea*.

Cuvinte-cheie: moarte, suferință, cancer, iertare, iubire, ură, mama, ochi verzi.

O temă prea puțin explorată în literatura română vizează efectele neiubirii în familie. Relația părinte-copil e adesea nefericită și propulsatoare de drame și tragedii ale copilăriei, care se prelungesc la maturitate. Voi analiza acest aspect al relațiilor de familie în câteva romane basarabene, începând cu cele ale Tatianei Țîbuleac.

BDD-A31585 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:24 UTC)

Romanul Tatianei Țîbuleac *Vara în care mama a avut ochii verzi* (Țîbuleac) prin toate datele sale reprezintă un fenomen. Scris rapid (în 2 luni, precizează autoarea într-un interviu), are parte de un succes fulminant imediat după apariție și completează lista scurtă de apariții literare excepționale românești. Critica literară de pe ambele maluri ale Prutului s-a expus imediat, inventariindu-i temele, caracterizându-i tehnica literară, precizându-i specificul viziunii artistice. Aprecierea este unanimă. Radu Vancu, care semnează coperta a patra, îl consideră „un tur de forță reușit". „Tatiana Țîbuleac a scris o carte absolut memorabilă", concluzionează într-o cronică Bogdan Alexandru Stănescu (Stănescu). *Vara în care mama a avut ochii verzi* este „printre cele mai bune romane din Basarabia postsovietică alături de *Hronicul Găinarilor* de Aureliu Busuioc și *Iepurii nu mor* de Savatie Baștovoi" (Țurcanu, p. 186), scrie Andrei Țurcanu, dedicând un studiu consistent romanului. Între timp, romanul a fost tradus în limbile franceză și spaniolă, a fost transformat în piesă de teatru și premiat la nivel național și internațional. Tatiana Țîbuleac este, probabil, la ora actuală cel mai citit și citat autor român basarabean.

În ce constă farmecul și puterea de convingere a acestui roman scurt, de doar 160 de pagini? Fie că l-am considera drept o confesiune psihoterapeutică a unui pacient infirm, narcoman și cu dereglări psihice, fie că l-am interpreta drept un roman al relației dilematice mamă-fiu sau drept un roman al bolii și al morții, cert e că, în acest caz, faptele narate contează mai puțin. Impactul romanului se datorează forței cu care autoarea a transfigurat artistic dramele mari, aproape neverosimile, ale umanului, în care dispar distincțiile clare între luciditate și nebunie, tandrețe și ură, vulnerabilitate și forță. În care funcționează un mecanism fin de întreținere a sublimului cu tragicul, a suferinței cu bucuria, a vieții cu moartea. Și tot acest amalgam policrom de registre ale trăirilor umane, bine orchestrat stilistic, temeinic vertebrat narativ degajă prin toți porii *verosimilitatea*.

Narațiunea începe cu „fișa clinică" (Emilian Galaicu-Păun) sau *cazul* lui Aleksy, un tânăr dezaxat, aproape schizofrenic, bântuit de pulsiuni sadice, pacient al cabinetelor de psihiatrie. Fișa lui clinică conține o serie de „anexe" interconectate: o mamă grasă, autistă la drama tânărului, incapabilă să facă față nici măcar exigențelor propriei vieți, sora adorată, Mika, moartă de mică, lăsând în urma ei o mare suferință, un tată crud și brutal, care-și părăsește familia pentru o altă femeie, furând de sub ochii fiului lucrurile și banii familiei. O bunică oarbă. Un tată drept, pierdut într-un accident, despre care fiul află abia la maturitate. Fiecare membru al familie duce în spate nefericirea unui destin frânt, schizoidal. Pentru a ne asigura că drama care ni se înfățișează e una *universală* în întregul ei, fără contexte spațio-geografice propulsatoare, autoarea hibridizează cadrul. Aleksy este fiul unor imigranți polonezi din Londra, iar locul unde se întâmplă *povestea lui* este un sătuc din Franța. Sora, tatăl, bunica, mediul înconjurător sunt elemente coagulante ale povestirii. În epicentru se află relația lui Alexey cu sine și cu mama lui.

Din povestirea scrâșnită din dinți, expusă la persoana întâi, a adolescentului Aleksy se desprinde reprezentarea unei lumi alienate. Începutul romanului e un imn urlat al nebuniei, al neputinței, al delirului unui tânăr care ar ucide tot ce mișcă, dar în primul rând pe cei care i-au dat viață. Nu există nicio ieșire din labirintul suferinței și al bolii.

BDD-A31585 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:24 UTC)

Deși frecventează psihiatrul școlii, rezultatele întârzie. Tânărul părăsește cu profund dezgust școala, nu înainte de a scrijeli pe ușa psihiatrei cuvântul „curvă”, marcând astfel insuccesul pe care l-a avut procesul educațional asupra lui. Dacă ura și disprețul pentru tata par lipsite de acuitate și visceralitate, ca pentru un cadavru cu care știi că ai încheiat toate socotelile, ura față de mamă e maniacală, e vie și clocotitoare. O ură ca o vendetă sau ca o plată pentru neiubire, lipsă de înțelegere, tandrețe și căldură. Este mama lui o femeie incapabilă de iubire, așa cum o consideră fiul? Pe parcursul lecturii, pas cu pas, descoperim că nu. Sentimentele fiecărui personaj sunt determinate de un lanț de cauzalități. Mama lui Aleksy este o femeie care, la rândul ei, n-a primit iubire. Soțul ei a tratat-o cu brutalitate și cruzime. Fiica ei, Mika, moare într-un accident și această femeie intră într-o depresie grea, care o rupe de orice conexiune cu lumea din jur. Mika, copilul solar, îi ținuse pe toți împreună și tot ea, prin moartea ei, îi separă, îi aruncă în temnițe interioare de disperare. 7 luni, mama lui nu reacționează la lumea din jur. „În toate acele luni femeia care m-a născut nu s-a uitat la mine niciodată, de parcă aș fi fost un loc gol. De parcă anume eu aș fi și i-aș fi ucis-o pe Mika. Îmi amintesc cum mă duceam la ea plângând și încercam să o cuprind de genunchi sau de mijloc – mai sus nu ajungeam niciodată –, iar ea mă împingea cu piciorul ca pe un cățel păduchios”. Pierderea lui Aleksy e dublă: a surorii pe care o iubește, unica ființă luminoasă din viața lui, și a mamei, care-l respinge. Mintea lui de copil nu poate interpreta atitudinea maladivă a mamei decât ca pe o lipsă de iubire. Depresia ei e înțeleasă ca o nedorință de a-l vedea. „Un om care m-a împins cu piciorul ca pe un câine, când eram gata să fiu câine doar ca să fiu mângâiat”. Această răceală maternă îi cauzează o scârbă profundă de viață, o furie viscerală, însoțită de dorința de a lovi, de a sparge totul în jur, de a provoca durere. Ura lui Aleksy e un sentiment paroxistic de iubire adânc rănită, sfâșiată și trădată în toate așteptările ei. Împovărat de sentimentul că este respins, „un gunoi”, un „nimeni”, Aleksy privește lumea cu ochii deformați ai resentimentelor, care o au pe mama drept țintă sigură. Toate calificativele la adresa ei sunt de un sarcasm vitriolant. Izbucnirea de la primele fraze ale romanului demonstrează că mama este nucleul, că în jurul ei gravitează întreaga energie afectivă a băiatului. Cei din jur sunt doar victime colaterale, primesc „resturi” de ură, jumătăți de resentiment, balastul. Mama primește totul: înjurături, lovituri, acuzații. Aleksy nu scapă niciun prilej s-o umilească, s-o rănească. Îi provoacă o plăcere bolnavă s-o facă pe mama să-l aștepte la școală. O vede aproape plângând, ca cineva căruia „i s-a făcut o mare nedreptate”, dar în subconștientul lui crede că ea merită să fie pedepsită. Aceasta e o pornire sadică, a cărei maximă agresivitate se reprezintă psihanalitic prin dorința de a lovi: „Am fost rănit de ceilalți, așa că dorința mea de a-i răni la rându-mi nu înseamnă altceva decât a-mi plăti datoria” (Sacher-Masoch, p. 258).

Cu ochii orbiți de ură, tânărul judecă fără discernământ orice gest al mamei sale. Sentimentul ei de victorie că la divorț fiul a rămas cu ea și nu i-a revenit tatălui, îl tratează cu sarcasm: „Timp de o săptămână și-a sunat singura prietenă vânzătoare și i-a povestit cum l-a spart și l-a nenorocit pe dobitoc, pentru că eu rămăsesem cu ea”. Pe atunci, aceasta dovadă de afecțiune i se pare o dovadă de mare naivitate și prostie.

BDD-A31585 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:24 UTC)

Prin aceste lentile deformate, mama este văzută drept urâtă, grasă, îmbrăcată ridicol, iar în sfârșit dezumanizată. Urând-o pe ea, Aleksy se urăște pe el. Pielea ei are o albeață nu de ființă umană, ci de „smântână", și „... orice altceva ar fi fost superior față de ceea ce eram: produsul grețos al unei pielițe albe". Chipul ei e văzut drept monstruos, înspăimântător: „În acele clipe mama arăta ca un monstru fericit, iar eu așteptam ca din gură să îi cadă o ureche, iar din nas să înceapă a-i curge limba". Și doar ochii verzi ai mamei par un element străin, prin pata de lumină și frumusețe pe care o aduc ansamblului de păpușă albă, chinezească. Această mamă renegată, „cea mai inutilă mamă din câte au existat vreodată", îl convinge să petreacă o vară împreună cu el, într-un sătuc francez. Deși băiatul are cu totul alte planuri pentru acea vară – să plece cu prietenii să se distreze –, acceptă în urma unei negocieri ca la carte, prin care ea se obligă la schimb să-i dea mașina și să-l ajute să falsifice actele. Proiectul mamei e bine gândit și pus la punct în detalii. Ea știe că va muri în curând și alege pentru acest moment sătucul din sudul Franței. Această femeie pe care o frânsese moartea Mikăi, găsește stăpânire de sine și putere de a înfrunta propria moarte cu demnitate și onestitate. Nu se plânge de nimic, dimpotrivă. Criza morții care se apropie fulgerător îi provoacă o consolare senină, nostalgică. Pentru viața ei nu are rost să lupte, de viața ei are nevoie doar unul singur – cancerul turbat. Ea „obosise de nedragoste". „În sfârșit, am și eu ceva al meu, Aleksy, care mă vrea doar pe mine".

Rolul mamei e să întâmpine sfârșitul fără a mai falsa, fără a mai fi ostatica obligațiunilor sociale, fără a fi obligată să mimeze viața. Ea decide, pentru ultimele zile din viața ei, să se bucure de frumusețea lanului de floarea-soarelui, de mâncarea pe care o vând țăranii la piață, de bere la micul dejun, de legănările în hamac. Acolo, departe de civilizația londoneză, timpul se încarcă de mireasmă, reduce lumea la simplitate și esențe. E ceea ce numea Mihail Bahtin, „a te bucura înainte de Timp, înainte de Istorie". În acele luni de vară, viața lor în satul francez, pe malul oceanului, este de un idilism tragic-sublim. Cei doi fac cumpărături la piață, explorează satul, comunică cu oamenii, se leagănă în hamac. În lumea lor, nimic nu e idilic în sensul artistic, în sensul convenției, ci doar în sens existențial. Cârnăciorii englezi pe care-i cumpără de la Karim sunt mereu expirați, pentru că așa-s mai ieftini, casa în care locuiesc cei doi e ciudată, pe pereți atârnă obiecte de depozit, poezia însă vine de la lucrurile mici, de rutină, executate într-o ambianță pașnică a satului, de la liniștea din acea margine a civilizației, care îndeamnă la reculegere, la autoidentificare. În evocarea acelui cadru naturist irupe la suprafață un lirism grav, de autentică vibrație umană. Poezia e peste tot, în acea ambianță a morții care se apropie și a viului, care e în detalii cotidiene simplificate, scuturate de orice artificiu, lăsate să se desfășoare fără program, în afară vreunei convenții. Suita de melci devine o imagine poetică de rară sensibilitate în privirea des*pătimită* de ură a lui Aleksy, care îi observă și se împrietenește cu ei, momindu-i cu apa îndulcită. Apoi mama, când nu mai poate bea apă cu lămâie decât cu paiul, devine „melcul meu" pentru omul poetic, omul îmblânzit, umanizat. Pentru conștiința suferitoare a lui Aleksy, macii, pe lângă care trece în viteză cu bicicleta devin „dâre de sânge". În fața morții, viața apare în forma ei elementară și intens-senzorială. Această rutină aduce alte ritmuri, creează o distanță considerabilă între viața de atunci, agitată, stereotipizată, pierdută în zgomotul metro-

BDD-A31585 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:24 UTC)

polei londoneze și cea rustică de acum, în care nu există nici măcar telefon (Aleksy îl descoperă după un timp, deconectat, într-unul din buzunare), iar găsirea unui medic e o aventură întreagă.

Imaginea nouă a mamei, feminizate, inclusiv prin rochii pe care nu le mai purtase până în vara aceea, i se revelează zi de zi fiului în mod transformator, tulburând întreg sistemul lui de percepții. Privirea i se îmblânzește tot mai mult, ferocitatea lui sarcastică e bruiată de caldele efuziuni de candoare feminină ale mamei, de iradierile Mikăi din privirea ei, de încopilărirea ei și convertirea la iubire și iertare. Cu cât mama se copilărește, cu atât fiul se maturizează, rictusul lui de dispreț se preschimbă în surâs amar. „«– Și bunicul avea tractor», mi-a spus mama din hamac veselă, cum nu o mai văzusem, fluturându-și capul ca un copil. «Îl chema Jakub și era roșu, tractorul. Bunica era foarte mândră că s-a măritat cu un tractorist»". A vorbit aproape o oră – frumos ca dintr-o carte –, încât nu am îndrăznit să o întrerup niciodată. Devenisem, în fine, copilul ei, iar ea – mamă". Ceea ce nu reușesc să trateze psihiatrii – reușește iubirea mamei. În fața morții, ei doi își descoperă vulnerabilitățile, ajung să se accepte și să se ierte unul pe celălalt. Conștiința morții nu e tiranizatoare, e ca un orizont blajin și luminos, care obligă la regăsirea de sine, la calda împăcare. La înțelegerea de sine și de celălalt. „De ce nu începuse mama să moară mai devreme?", se întreabă Aleksy. Faptul că moartea, sub forma cancerului nemilos, i-a redat iubirea maternă, provoacă revelații zguduitoare în mintea fiului: „Dacă știam că asta face boala dintr-un om, era să cer de Crăciun cancer pentru mama, în loc de sex cu Jude. Pe tata nu cred să-l fi schimbat nicio boală".

O mamă dezurâtă

Furia, cinismul acut, deși nu dispar cu totul, își înmoaie colțurile, se topesc tot mai mult în briza de caldă umanitate, de iubire, iertare și înțelegere, care se instaurează în această anticameră a morții, care e sătucul francez. Tratamentul sufletesc a acestor personaje, prin convertirea lor la afecțiune, nu e unul total, miraculos, pentru că nici nu e posibil așa ceva. Transformarea lor se produce într-un regim doloric, toate rănile sângerează, eclipsele de furie încă nu se sting cu totul, jăraticul urii e încă cald. Dar flacăra iubirii e tot mai puternică, mai viguroasă, mai întremătoare. Singurătatea inițială dintre ei se îngustează, își fac loc tot mai mult regretele exprimate, dialogul sincer. „Într-o seară, înainte de culcare, mama a început din nou cu «Aleksy», iar eu n-am mai avut puteri să o opresc. M-a rugat să o iert pentru că m-a făcut de rușine atâția ani, pentru că nu m-a iubit și pentru că s-a gândit la Mika moartă mai mult decât la mine viu. Apoi mi-a spus să nu lovesc niciodată o femeie în sâni și să nu port șosete albe, ca tata". Din confesiunile mamei, lumea din care vin ambii capătă claritate și nuanță. Deși formează un buchet comun, dramele personajelor sunt individuale, pentru fiecare viața a avut ceva de dat, dar mai ales de răpit. Nimeni nu e doar bun sau rău, până și Karim e un „idiot cu inimă". Până și tatăl lui Aleksy apare într-o lumină difuză a propriei lui suferințe, slăbiciuni și neîmpliniri.

Autoarea evită să se oprească asupra cauzalității faptelor – despre cancerul mamei nu știm decât că e „turbat", nu se spune ce organ/organe sunt afectate de boală, acesta e ca un dat implacabil, ca un fatum care nu poate fi pus la îndoială sau tratat, nu știm nici ce fel de accident a ucis-o pe Mika sau detalii despre accidentul lui Aleksy și a Moirei.

BDD-A31585 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:24 UTC)

Pentru autoare, faptele contează mai puțin într-o astfel de narațiune, în care mai importante sunt efectele acestora în conștiința și sensibilitatea fiului și a mamei sale. Atenția ei e pe continuum-ul senzorial al personajelor, pe transformările mentale și emoționale pe care le suportă acestea în fața morții. Pe dinamica metabolismului afectiv, pe schimbările subtile la nivelul percepției, pe devenirea lor umană. Dintr-o umanitate rănită, mama stoarce frumusețe, forțând trecutul să facă pact cu fantezia, în imagini care să fi dat un sens tinereții ei. Aleksy ascultă cu înțelegere și compasiune povestirile fantaste ale mamei despre viața „fericită" de cândva, uimindu-se de capacitatea ei de Șeherezadă, încă un talent, pe care i-l descoperise conștiința urgentă a morții. În felul acesta mama își trăiește în mod compensatoriu, prin împrumutul ficțional, ceea ce ar fi vrut să trăiască cândva aidoma. Altfel spus, își recompune, prin imaginație, identități ficționale care să dea morții ei demnitatea cuvenită. Tot de aceea citește cu aviditate reviste de plante, punând în circulație cunoștințele de biologie, care ar fi trebuit s-o facă profesoară de biologie, nu vânzătoare de covrigi. În fața morții, își acoperă – cu pansamentele fanteziei, a jocului de *ce-ar-fi-fost-dacă* – rănile existențiale.

Stilistica morții

Din liniile frânte ale cotidianului, autoarea reușește să construiască metafore ale tensiunii vieții întretăiate cu moartea și să le încarce cu o mare forță de sugestie. Cu naivitatea unui copil, care desenează lumi imaginare pe nisip, mama își desenează propria moarte. „Când voia să se odihnească, mama se așeza pe nisipul umed și făcea castele cu turnuri zimțate și steaguri din alge sau biserici poloneze – așa cum și le amintea din copilărie. A construit chiar și un sicriu minuscul dintr-o piatră dreptunghiulară, pe care l-a împins înăuntrul bisericii cu un bețișor. Lângă sicriu, dintr-un picior de crab mort rupt în două, mama m-a făcut pe mine și pe preot, iar în loc de clopot a urcat în turlă o fărâmă de sticlă spartă, care strălucea extrem de frumos în bătaia soarelui. De departe aceasta părea o lumânare-far de culoare violacee". Așa, moartea apare nu ca înțeles evanghelic grav, ci ca o realitate naturală, la fel de firească ca hârjoana unui copil pe nisipul unei plaje. O poți lua calm și lucid în posesie, te poți juca cu ea, fără să-i subminezi în felul acesta tăria dramatică și să-i negi fatalitatea. Scena de la Ocean, cu mama alergând cu vântul, hârjonindu-se pe plajă „ca o cățea bătrână", apoi venind „ca să bea ceai din termos și să exclame ca actrițele americane: „Ah, Aleksy, viața e atât de frumoasă!", cu Aleksy călare ca un Poseidon „pe niște pietre enorme și bizare, despre care nu știam pe atunci că sunt spărgătoare de valuri și măsuram cu degetul unde se termină marea" e de poezie sublimă a vieții care a intrat nestingherită în spațiul fantasmelor, a magiei, a *candorii.* Personajele devin niște semizei cu puteri miraculoase, căutând hibris-ul și îndepărtând limita. Recuperarea candorii e, pentru ei, șansa de reconstrucție a lumii într-un alt proiect, mai bun și mai demn, al fanteziei, al jocului de-a *tinerețea fără bătrânețe și viața fără de moarte.*

Percepția asupra mamei suferă cele mai mari și neașteptate transformări. Mama devine succesiv mai frumoasă, mai deșteaptă, mai spirituală. Din obeză, grea, carnală devine tot mai diafană, mai ușoară, vaporoasă – se spiritualizează. Rochiile ei, turbanul ei colorat armonizează tot mai mult cu ochii ei verzi – metafora frumuseții ei lăuntrice. Mișcările ei sunt line, pașii ușori, pare o mireasă frumoasă pregătită pentru nuntirea cu moartea.

BDD-A31585 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:24 UTC)

Concentrarea narațiunii în jurul morții mamei lui Aleksy și a renașterii afecțiunii și tandreței dintre ei doi nu mai lasă loc de desfășurare narativă a iubirii dintre Aleksy și Moira. Povestea lor, pe cât de sfâșietoare pe atât de intensă, e rezumată în doar câteva secvențe, întâlnirea cu imaginea ei din minte e deosebit de dureroasă și de aceea evitată. „Chiar și cea mai scurtă amintire despre ea are pentru mine rezonanța unei bombe atomice: odată lansată, ucide în jurul și înăuntrul meu orice altceva, pentru câteva zile și nopți".

O carte care se naște (și) din alte cărți?

Prin repudierea normelor sociale și setea disimulată a personajelor de puritate și candoare, *Vara în care mama a avut ochii verzi* se apropie cel mai mult de J. D Salinger, *De veghe în lanul cu secară*. Lanul cu secară și lanul floarea-soarelui, rațele de pe balta înghețată și melcii înfometați ai lui Aleksy sunt imagini tremurătoare ale candorii. Mika lui Aleksy amintește de pierdutul frate al lui Holden Caulfield, provocând la ambii reacția de a lovi, de a răzbuna o moarte nevinovată. Iubirea târzie a mamei pentru Aleksy sau, păstrând proporțiile, efuziunile de tandrețe ale lui Phoebe, în cazul romanului lui Salinger sunt mâini iubitoare, întinse în numele vieții. Rătăcirile lui Holden se datorează însă lumii consumeriste în care personajul nu se regăsește, pe când agonia lui Aleksy – mult mai acută, paranoică, maniacală, abia ținută în frâu cu pastilele-pentagoane – ține de patologie și e un rezultat al neiubirii, al tratamentului rece, ostil care-i însoțesc acestuia inițierile existențiale.

Mama lui Aleksy, cu fața ei de păpușă, amintește de mama-păpușă, din romanul lui Ismail Kadare, *Păpușa*. Pentru ambele mame, identificare fiilor cu ele e un proces greu, chinuitor, prin incapacitatea lor de a-și demonstra dragostea. Această carcasă exterioară care blochează accesul la afecțiune are culoarea albului inexpresiv: fața „de smântână" a mamei lui Aleksy sau albeața înspăimântătoare, „inexpresivă ca o mască", pe care o descoperă Kadare la mama sa: „Mi se părea că descoperisem încă de atunci ceva ce ar fi putut părea un soi de păpușă-strigoi, un amestec de răceală, de paloare de ghips, de enigmă, ca măștile teatrului japonez".

În cazul mamei lui Aleksy, fața și întreaga ei înfățișare se salvează prin ochi – centrul ei ființial. Ceea ce-l urmărește toată viața sunt ochii mamei. „Aleksy, tu cum îți vei aminti de mine?", m-a întrebat dintr-odată, ca o pasăre care tocmai fusese decapitată, dar încă se zbătea (…) „Ochii", i-am răspuns și am început să o dezgrop bucată cu bucată. «Ochii e bine, Aleksy»".

Întreg romanul este zbaterea acelei păsări după ce-a fost decapitată. O zbatere care recuperează vieții din vitalitatea și demnitatea ei pierdută, în însuși dansul macabru al morții.

În loc de concluzii

Tatiana Țîbuleac a scris o carte excepțională, prin faptul că a reușit să coboare în zonele diforme, bolnave, traumatizate ale umanului și să scoată la suprafață mișcarea haotică, contorsionată a contrariilor care alcătuiesc complexitatea firii omenești. În paginile cărții, sublimul se întretaie la orice pas cu sordidul, frumosul cu diformul, bucuria – cu infernala tristețe. Aceste elemente constitutive ale paradoxului sunt

BDD-A31585 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:24 UTC)

reprezentate artistic prin imaginea unui tablou al lui Aleksy, care o scandalizează pe Moira, adică ultragiază percepția rațională. Dar ce nu intră în legile logicii obișnuite, intră în logica artistică:. „Că nu înțelege cum puteam să o pictez pe mama – pe care o idolatrizam – cheală și cu ochi în loc de inimă, nemaivorbind de faptul că diavolul – care eram eu – avea coarne și trup de melc".

Scrisă într-un stil minimalist rece, șfichiuitor, autoarea păstrează intactă puterea cinismului și ironiei personajului (nelipsit și de un umor specific), nealterând duritatea dramei cu nicio notă falsă de patetism și edulcorare stilistică. În această simfonie egală cu sine a morții își fac loc efluviile calde ale vieții, notele nostalgice ale emoției, sensibilitatea unei umanități prinse în cele mai autentice vibrații ale sale. Dacă tema este una comună – raportul dilematic mamă-fiu, problema bolii și a morții – Tatiana Țîbuleac a răsucit stiletul în chiar interioritatea adâncă a acestor drame umane și a pus povestea lui Aleksy și a mamei lui într-o lumină nouă, electrizantă, copleșitoare.

Referințe bibliografice:

1. SACHER-MASOCH. Coordonatori: Adriana Babeți și Cornel Ungureanu. Iași: Polirom, 1999.

2. STĂNESCU, Bogdan-Alexandru. Va veni vara și va avea ochii tăi. Observator cultural, nr. 864, din 17 martie, 2017. https://www.observatorcultural.ro/articol/va-veni-vara-si-va-avea-ochii-tai/.

3. ȚÎBULEAC, Tatiana. Vara în care mama avea ochii verzi. Chișinău: Cartier, 2016.

4. ȚURCANU, Andrei. Arheul marginii și alte narațiuni. Chișinău: Cartier, 2020.

BDD-A31585 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:24 UTC)